

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele.

Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HORSENSADJUNKTEN MICHAEL
ROEDSTED SCHMIDT OG NOGET
OM HANS SLÆGT *af Sigurd Elkjær*

Omslagstegningen er en gengivelse af forpagterboligen på Barritskov

HORSENSADJUNKTEN

Michael Roedsted Schmidt

OG NOGET

OM

HANS SLÆGT

Af Sigurd Elkjær

HORSENS · MCMLXV

DET STØRSTE NAVN i Horsens Latinskoles historie må siges at være Oluf Worm. Han var rektor fra 1787 til 1829 og ragede op over de allerfleste skolemænd her til lands på den tid. »På skolen var han altid alvorlig, men uden knarvorenhed; streng, men uden lunefuldhed eller ubillighed; legemlige revselse brugte han næsten aldrig. Worm udrettede også ved sin dadel meget mere end andre ved legemlig tugtelse.« Sådan omtaler arkæologen P. O. Brøndsted sin gamle rektor. Det samme vidnesbyrd kunne man give en langt senere lektor ved Horsens Statsskole, Shakespeareforskeren V. Østerberg, som Carl Th. Jørgensen skrev en smuk mindebog om 1964. Naturligvis har denne skole, som andre, gennem tiderne haft både fremragende og mindre fremragende mænd i sin tjeneste. »Gamle Schmidt« var uden lige, ikke som skolemand, men som en markant personlighed. Nu om dage ville han have fået sin afsked på gråt papir. For hundrede år siden blev han ikke alene tålt, men af nogle anset for en ny og bedre tids budbringer. Kedelig var han mindst af alt. De latinskolehørere, vi kender fra Ingemanns »Levnetsbog« og Blichers noveller, må nærmest kaldes snurrepiberier i sammenligning med krudtkarlen fra Horsens.

Til alt held blev Michael Roedsted Schmidt, som hans fulde navn lød, far til historikeren Ludvig Schmidt, også kaldet »Unge Schmidt«, og ham kan vi takke for en biografi af den berømmelige far. Biografien, skriftet, er vist et unikum i dansk bogavl. Det blev udgivet til en mindefest 8. maj 1915, da »Gamle Schmidt« kunne have fejret sin hundredårsdag. Det må være det sidste værk fra sønnens hånd. Han døde 21. november 1915, 62 år gammel. Bio-

grafien kom ikke i boghandelen. Den blev trykt i nogle få eksemplarer, beregnet for slægt og nære venner. De atten store, smukt trykte bogsider er ikke nummererede. Også en ejendommelighed. På titelbladet ser man kun faderens navn i ensom majestæt – på det næste blad et godt fotografi af ham, et kraftigt ansigt, stort, gråt hår, gråt skæg, ordensbånd i frakkeopslaget, forneden på et hjørne af bladet i beskeden småtryk »En Levnedsskildring af Ludvig Schmidt«. Endelig er faderen også afbildet på bogens sidste blad i en anden søn – den kendte tegner Alfred Schmidts – livfulde streg. Biografien er lige så værdig og behersket, som faderen var sprælsk og tegneren gemytlig. Hvis nogen kendte Michael Schmidt ud og ind, måtte det være Ludvig Schmidt, den ældste søn, men han dækker over mangt og meget, som netop gjorde faderen særpræget. Fremstillingen vidner om pietet. Det er sønlig gjort, men vil man virkelig kende den gamle skolemand, må man også lytte til andres røster.

Som historiker går Ludvig Schmidt målbevidst til værks. Han beretter først om sin forslægt. En landmand fra Ditmarsken, Jørgen Schmidt, født 1750, altså dengang kongen af Danmarks undersåt, vandrede nord på, blev med tiden forpagter på Moesgård ved Århus og købte endelig hovedgården Østergård i Tulstrup sogn. Hans kone bar det jævne navn Anne Kirstine Jensen. Jørgen Schmidt døde på Østergård 1814, hans kone i Horsens 1818, 64 år gammel. Sønnen Frederik Christian Schmidt, født 1780 på gården Hasselberg i Ditmarsken, blev dansk jurist, landsoverrettsprokurator og fra 1806 godsforvalter på Barritskov i Bjerre herred. Der regerede han næsten enevældigt til sin død 1853. Godsets adelige ejere opholdt sig for det meste andet-

steds. Han fandt sin kone på det nærliggende Rosenvold, en datter af forpagteren eller forvalteren Michel Nielsen Roedsted, der siden blev ejer af Borupgård i Katstrup sogn. Hendes navn var Christine Margrethe Roedsted, og som født 1792 var hun tolv år yngre end sin mand. De holdt bryllup 1812.

Ludvig Schmidt blev født i Horsens 20. august 1853, godsforvalteren døde på Barritskov 10. november samme år. De to nåede derfor ikke at stifte nærmere bekendtskab med hinanden. Hvad historikeren beretter om sin farfar, havde han på anden hånd, uden tvivl fra sin far, Horsensadjunkten Michael Schmidt. I dennes drengetid var godsforvalteren ikke velhavende, meddeles der. Tiden efter vore ødelæggende krige med tabet af Norge, med statsbankerotten og andet manede også til nøjsomhed. En oplevelse, et minde uden lige for drengen Michael, var en rejse på nogle dage, som godsforvalteren med kone og børn foretog i egen vogn for at besøge en slægtning, en forpagter på Åkær i Hads herred. Af mangel på standsmæssige familier i nærheden af Barritskov havde de næsten ingen selskabelig omgang. De adelige godsejere, først en Rosenkrantz, siden en Scheel, residerede på deres sjællandske Ryegård. Der kunne gå år imellem, de aflagde et kort besøg på Barritskov. Præsten i Barrit var en stille, stuelærd mand, om hvem godsforvalteren sagde, at han ligesom Erasmus Montanus var klog på himlen, men ikke på jorden, altså uegnet til selskabelighed. Og bønderne! Ja, de var gammeldags folk, troskyldige, forstandige til husbehov, men snæversynede, dog ikke snæverhjertede. De var fæstebønder endnu. Godsforvalteren rådede over dem og måtte holde på sin

værdighed, ikke nedlade sig til at være i gildelag med dem. Ludvig Schmidt mener, han var en djærv, en praktisk, vist også en myndig mand.

Myndigheden bliver mere end bekræftet af »Bjerre Herreds Bogen« 1963. Her kaldes godsforvalter Schmidt »hele sognets enehersker og skræk«. Gårdejer Ole Bjerremand Hansen, Barrit, beretter efter sin farmor nogle drastiske træk om ham. Hun kendte »egnens skræk« fra sin ungdom. Hun var tyve år, da han døde, og hun nævnede ham altid med umiskendelig frygt i stemmen. Bønderne skælvede for, hvem det nu skulle gå ud over, når de så »manden« gå op ad landsbygaden, og når de gik forbi godsforvaltergårdens teglstenshængte stuehus, skulle de vise deres ærbødighed ved at tage huen af, enten de så manden eller ikke.

Michael Roedsted Schmidt

Jørgen Schmidt

f. 1750 i Ditmarsken, † 1814. Efterhaanden Ejer af forskellige Gaarde, sidst af Østergaard ved Aarhus. Hustrus Pigenavn ukendt, f. 1754, † 1818.

Frederik Christian

og flere yngre Sønner og Døtre.

f. 1780 paa Gaarden Hasselburg i Ditmarsken, Godsforvalter paa Barritskov 1806—1853, † der 1853. ~ *Christine Margrete*, f. *Roedsted*, f. paa Asdal i Vendspssel 1792, † i Horsens 1863.

¹ *Eleonora Christine*
f. 1814, † 1875. ~ *R. H. Bøttger*, Præst
i Barrit, f. 1806, † 1884.

² *Michael Roedsted*
f. ¹/₁₀, 1815, † ¹¹/₁₀, 1899, Adjunkt i Horsens.
~ *Mathilde*, f. *Borberg*, f. ¹¹/₁₀, 1826, † ²²/₁₀, 1892.

³ *Jørgen*
f. 1816, † 1898
exam. jur.
ugift.

⁴ *August*
f. 1833, † 1901, Kan-
celliraad, Fuldmæg-
tig ved Københavns
Kommunehospital,
~ *Margrete*, f. *Niel-
sen*, f. 1834.

⁵ *Sophie*
† 1841,
ugift.

¹ *Alvilda*
f. 1836. ~ *A. Levin-
sen*, Godsforv.
paa Rosenvold
f. 1819, † 1897.

⁴ *Emil*
f. 1841, † 1861,
Student, ugift.

¹ *Ludvig
Frederik*,
f. ²⁰/₁₀, 1853,
Overlærer v.
Horsens Stats-
skole. ~ *Agnes*,
f. *Wulff*, f. ¹¹/₁₀,
1858.

² *Axel
Thorvald*
f. ⁹/₁₀, 1855,
Grosserer i
København. ~
Vita, f. *Faber*,
f. ²¹/₁₀, 1858.

³ *Alfred Ni-
chael Roedsted*
f. ¹/₁₀, 1858, Teg-
ner i Køben-
havn. ~ *Henna*,
f. *Faber*, f. ¹¹/₁₀,
1861.

⁴ *Margrete*
f. 1818, † 1849,
~ Kaptajn,
Grev *Platen*†

August
f. 1855, Kontorchef
under Københavns
Magistrat. ~ *Anna
Louise*, f. *Struck*,
f. 1857.

² *Frederik*
f. 1838
og

³ *Rudolf*
f. 1849, † 1884,
Ejer af Frodes-
dal. ~ *Sophie*, f.
Fischer, f. 1850.

(Adoptivdatter
Ellen Wallich,
f. ²¹/₁₀, 1895,
Student,
ugift).

¹ *Ellen*
f. ¹/₁₀, 1883, † ²²/₁₀,
1909, ugift.

¹ *Erik*
f. ¹¹/₁₀, 1886,
cand. theol.
Skolebestyreri
i København,
ugift.

Margrete
f. 1849, † 1870,
~ *Chr.
Madsen*,
Sognepræst
og Seminarie-
forstander i
Jælling,
† 1883.

³ *Christian*
f. 1838 s.D. † 1903.
Arkitekt i Kø-
benhavn, ugift.

⁶ *Marie*
f. 1856. ~ *E. Bohn*,
Præst i Næstved,
f. 1849.

foruden to døde ganske unge
og en udvandret til Amerika,
om hvem Forf. Intet kan oplyse.

³ *Polly*
f. ¹¹/₁₀, 1884. ~
Kaptajn i Hæ-
ren *Herbert
Sander*, f. ¹¹/₁₀,
1879.

³ *Vibeke
Roedsted*
f. ¹¹/₁₀, 1890,
† ¹¹/₁₀, 1891.

⁴ *Henning*
f. ²⁰/₁₀, 1892,
Student, ugift.

Schmidt-slægtens stamtavle

DA FREDERIK VII som prins en tid var forvist til Fredericia, kunne han af og til more sig ved forklædt som en omrejsende håndværkssvend at sejle ud i sin lystjagt. Engang sejlede han ind i Vejle fjord og gik i land. Det var i nærheden af herregården Rohden. Uden for en af bøndergårdene stod en gammel aftægtskone og huggede pinde til brænde. Hun kendte naturligvis ikke prinsen i de simple klæder. Han bad hende om en skilling på rejsen. Hun havde ingen penge, men sagde, han kunne gå med ind i hendes køkken og få en pandekage. Der var levnet nogle pandekager fra middagen, og der var ild på. Prinsen fulgte med, og mens en pandekage blev varmet op, fortalte konen, at hendes søster boede på Barritskov, og der havde de en godsforvalter, som behandlede bønderne urimelig hårdt. Prinsen sagde, at den mand ville han gerne hilse på. Da han tog afsked, lagde han som tak for pandekagen en sølvspecie på bordet. »Den må du have stjålet,« plumpede det ud af konen.

En tid efter ankrede prins Frederik op ud for Barritskov, gik i land, traf en fæstebonde, Thomas Boje, og spurgte, om han måtte slå sit telt op der. »Ja, for mig gerne, hvis I må for godsforvalteren,« sagde Thomas. »Godsforvalteren?« spurgte prinsen, og nu fik han en indgående skildring af den strenge herre, der plejede at pudse sine hunde på ubudne gæster, især tiggere og den slags folk. Prinsen ville have syn for sagn og gik op til godsforvaltergården. Han havde en gammel kappe på og kunne se ud til hvad som helst. Både Schmidt og madam Schmidt var hjemme og sad i deres stue. Da den fremmede kom ind og bad om en skilling og natlogi, gik godsforvalteren amok og råbte:

»Kan du komme ud med det samme, dit forbandede svin!« Prins Frederik tog sin kappe af og gav sig til kende. »Jeg har nok hørt, der boede en sort hund i gården, og det viser sig at være rigtigt,« sagde han. Godsforvalteren tabte mund og mæle. Det fortælles, at madam Schmidt faldt på knæ og kyssede prinsens sko, men han vendte dem ryggen og gik sin vej.

En historie i folkemunde kan efterhånden blive pyntet op. Det gælder måske også historierne om den folkekære prins, men helt grebet ud af luften kan de næppe være. Bøndernes syn på godsforvalter Schmidt som egnens skræk må antagelig stå ved magt. Efter hans død skrev en stud. theol. Davidsen et smædevers over ham. Det meddeler Ole Bjerremand også i »Bjerre Herreds Bogen«:

Her ligger han nu til spe og spot
– o, den forbandede jøde!
Aldrig gjorde han nogen godt,
o, Gud ske lov, han døde!
Penge var hans halve liv,
penge var hans tidsfordriv.
O, Gud ske lov, han døde!

Det er et ynkeligt vers som poesi betragtet. Når teologen gør Schmidt til jøde, er det vel dels for rimets skyld, dels som udslag af et ukristeligt had. Intet som helst tyder på, der skulle have været jødeblod i godsforvalteren.

Mens Ludvig Schmidt ikke siger os meget om sin farfar, giver han sin farmor, madam Schmidt, en mere udførlig – også god – omtale. Det må hun åbenbart have fortjent.

Sønnesønnen lærte hende ret godt at kende. Han var ti år gammel, da hun døde som enke hos familien i Horsens. Han siger, hun var en udmærket husmor i godsforvaltergården. Sammen med pigerne bagte hun brød, bryggede øl, fyldte saltkarret efter slagtning, støbte lys, lavede sæbe og udførte andet til gårdens behov udover den daglige husgerning. Havebruget tog hun sig også af. Træerne bugnede af frugt, buskene af bær. Som noget nyt indførte hun morbærtræer, der til hendes glæde lykkedes godt. En sommer opdagede hun, at de sære bær forsvandt lidt efter lidt. Hun mistænkte en ellers skikkelig pige, der gik hende til hånde ved havearbejdet. – »Hør, Else, du tager naturligvis ikke af de sorte bær, du ved, nede i haven.« – »Næe, kors næe, madam,« sagde pigen. – »Så er det godt, for de bær er meget giftige.« – Straks fik Else ondt i maven, krympede sig og klagede. »Åh, jow, åh jow, madam, a taw jet av dem den annen daw.« – »Nå ja,« sagde madam Schmidt, »når du kun har taget ét bær, så går din mavepine nok over.« – Da blev Else rent elendig. »Åh, madam, a hå tawen av dem hver jennest daw.« – Hun græd og troede, hun skulle dø. – »Kom nu med ind,« sagde madam Schmidt. »Jeg har sådan en god modgift, der nok skal kurere dig.« – Pigen fik et par skefulde sukkervand, og det fordrev den indbildte mavepine. Hun troede på madammens lægekunst og rørte aldrig mere de ufarlige bær.

Madam Schmidt var hjælpsom og tog sig især af folk, der var kommet til skade. Hun havde en lægende hånd, og da hun ingen betaling forlangte, søgte bønderne til hende i stedet for til en rigtig læge. Den nærmeste boede i Horsens, det var temmelig langt borte, og han krævede des-

uden betaling. Madam Schmidt blev kaldt »Den kloge kone i Barrit«, men da det navn kom godsforvalteren for øre, satte han stop for sin kones lægepraksis. Det var ulovligt at agere klog kone. Hun kunne måske blive tiltalt og straffet, i alt fald med en bøde, og det ville gå ud over deres gode navn og rygte.

Madam Schmidts huslige erfaringer var så omfattende, at hun følte trang til at vejlede mindre erfarne husmødre landet over. Det gjorde hun i en bog, som hun fik sønnen Michael Schmidt til at »sætte i stil«. Han var lige kommet hjem fra København efter overstået embedseksamen. Resultatet blev: »Huusholdningsbog, en Anviisning for unge Koner og Piger til selv i enhver Henseende at kunne bestyre deres Huus. Forfattet af en Huusmoder, redigeret og udgivet af M. Roedsted Schmidt, cand. theol. Veile. 1843.« – Værket fyldte 200 sider og havde som motto: »Uden Øl og Mad er Helten ingen Ting.« Fortalen begynder sålunde: »Skjøndt der, som bekjendt, existerer en stor Mængde Kogebøger, – saa mange uden Tvivl, at man, om endog man tog de bedste fra, ved Resten meget passende vilde kunne koge al den Mad, hine anprise – saa findes der dog ikke mange Anviisninger til i alle øvrige Henseender rigtig at bestyre en Huusholdning; men at en Huusmoder har uendelig mange Forretninger, foruden den egentlige Madlaven, er der vel Ingen, som vil negte. At bidrage til at afhjælpe dette Savn, er Hensigten med nærværende Værk, der derfor vil give Underretning, ei blot om Madlaven, Sylten og Bagen, men ogsaa om Slagten, Salten, Bryggen, Smørlaven og meget andet, som i et Huus nødvendigviis henhører under Konens Departement.«

Det er altså et meget alsidigt værk, skønt det beskedent nok ikke vover sig ind på vejledning for kvinden i hendes egentlige moderpligt. – »At afhandle denne mere aandelige Side af Konens Beskjæftigelse maae vi overlade til Pædagogerne.« – Det er tiltalende, at renlighed og økonomi nøje indskærpes. »Kostbar Mad er ikke altid god Mad, men Oekonomie – for strax at anbefale denne for en Huusmoder saa væsentlige Egenskab – er lige saa god som rede Penge, og Penge, det er, som bekjendt, en meget brugbar Vare.«

I bogens indledning gives der regler for frokost, middags- og aftensmad. Det er fristende at citere, hvad madam Schmidt anser for en passende middag, vel sagtens beregnet efter familiens, ikke folkestuens, behov: »Til Middag giver man først Suppe, helst 2 Slags, dog saaledes, at den ene altid bliver klar; den anden kan være bruun, Dyr- eller Krebsesuppe. Derpaa giver man Postei; istedetfor denne kan man og give stor Steeg, og man kan da længer hen i Maaltidet ikkun give lille Steeg. Derefter maa følge kogt Kjød med Gemys. Man giver dernæst følgende Retter i følgende Orden: Budding, Fisk, Steeg, Rødgrød (istedetfor dette kan man naturligvis ogsaa give Jordbær, Kirsebærmoes eller Æblegrød), Kage og Dessert. Vil man give flere Retter, vælger man smaae Mellemretter, som da maae indskydes saaledes, at eensartet Mad ikke følger paa hinanden; dette er overhovedet en Hovedregel ved al Anretning, medens det meget vel gaaer an at give eensartede Retter paa een Gang, man kan saaledes paa samme Tid servere 2 Slags Supper, 2 Slags Fisk o. s. v.; Afvexling i Maden er netop Hensigten med de mange Retter. Man kan endnu mærke,

at det er meget passende ovenpaa Suppen at give Smørrebrød med Krebs eller Hummer.«

Kommentar er vist overflødig. Kun skal det meddeles, at ved et bryllup på herregården Rask ca. 50 år før var der »med Gaardens egne og fremmede ikkun 18 til Bords, som bleve beværtede med 30 Rætter varm Mad og en stor Deel Decerter. Texten for Provst Woldums Tale var: Det skal være min Lyst at gjøre dem got.« Det var ganske vist også et bryllup. Madam Schmidt giver anvisning på en passende daglig middag. Mon et bryllup hos hende på Barritskov ville have stået tilbage for gildet på Rask?

Inden vi slipper den righoldige husholdningsbog, fristes vi til som en »smagsprøve« på madam Schmidts »økonomiske« retter at nævne hendes »Napoleons Suppe« uden dog at gøre rede for tillavningen. Bestanddelene er 10 store, gode rødløg, smør, hvedemel, nogle skiver dyre- eller oksekød, små, runde kødboller og små chalotteløg, rødder, svesker, en flaske portvin og en pægl kognak til omrøring i suppen. Mon den ikke kunne have stillet selve Napoleon tilfreds!

Madam Schmidt overlevede sin godsforvalter i ti år. Hun døde 1863 hos sønnen i Horsens og blev begravet ved siden af sin mand på Barrit kirkegård. Drengen Ludvig Schmidt var med i en af de vogne, der fulgte ligvognen fod for fod. Han fortæller, at da de nærmede sig Barritskov, holdt bøndervognene i stort tal ved skæringsvejene og uden for gårdene for at slutte sig til ligtoget.

En sådan deltagelse vidner om madam Schmidts gode omdømme på egnen. Hvis bønderne havde fulgt godsforvalteren til graven i sin tid, var det næppe som udtryk for

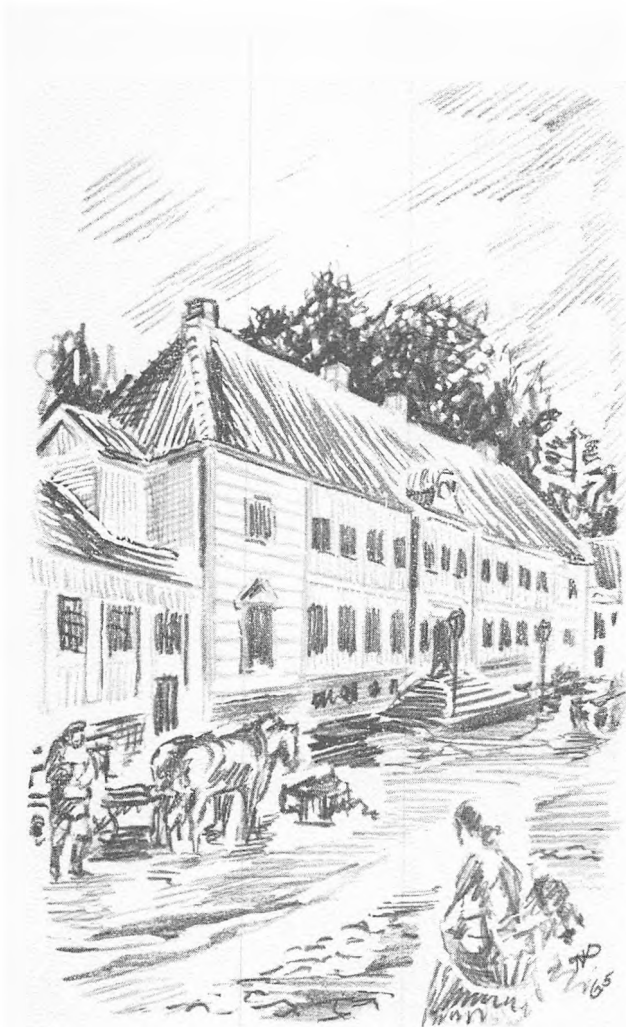

sorg, men af lettelse. Michael Roedsted Schmidt, født 9. maj 1815, var den næstældste af godsforvalterparrets fem børn. Som dreng blev han kaldt Mikkell efter sin morfar i stedet for det vist lidt fornemmere Michael. Da han var ti år gammel, kom han i huset hos præsten Sophus Zahle i As nord for Juelsminde, knap et par mil fra Barritskov. Godsforvalteren holdt ikke huslærer endnu, og landsbyskolen i Barrit var for simpel en læreanstalt. Zahle havde ord for at være en god pædagog, var også lidt kendt som digter, nu kendes han kun som far til Nathalie Zahle, hvis københavnske pigeskole stadig er livskraftig. I As præstegård havde Mikkell to læsekammerater, den ene en adelig Reedtz fra Palsgård ved Juelsminde. Det medførte, at Mikkell nu og da kom op på slottet ved festlige lejligheder. Der så han engang blandt gæsterne prinsesse Charlotte, Frederik VII's letsindige, ulykkelige mor, som var forvist til Horsens. Hende så han også siden, da han blev latinskoledreng i Horsens. Hans biograf nævner det som noget mindeværdigt, men nævner ikke, hvordan hun så ud, eller hvad hun foretog sig, så hans bidrag til hendes historie kunne vi uden skade have undværet.

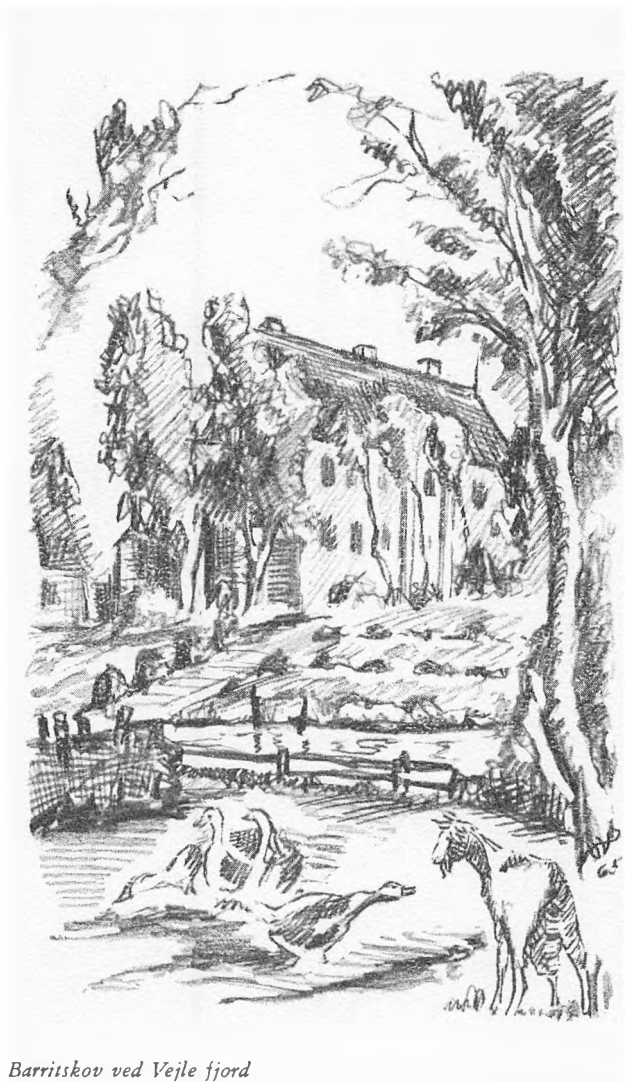
I ÅRET 1828 flyttede Mikkel fra As til Horsens. Noget må han have lært i præstegården, for han bestod optagelsesprøven på latinskolen. Det var ellers ret vanskeligt. Rektor Oluf Worm ville nødigt have flere end 28 elever på sin skole. Det blev omtrent syv i hver af de fire klasser, og så fik man et godt udbytte af undervisningen i græsk og latin. For at undgå tilstrømning blev dagen for optagelsesprøven så vidt muligt hemmeligholdt. Mødte der flere end ønskeligt, blev prøven skærpet. På den måde opnåede rektor Worm også, at det var udsøgte disciple med gode vidnesbyrd, skolen hvert år kunne sende til universitetet, hvor hans ry var grundfæstet. Allerede 1800 blev han titulær professor.

Da Mikkel blev optaget på skolen, var rektor Worm så svagelig, at han fik en konrektor, N. V. Dorph, en mild og eftergivende mand, til hjælp og støtte. De andre lærere var rå og brutale. Som eksempler kan nævnes, at en dreng, der altid kunne vente prygl i timen, af en lærer blev kaldt op før timen og fik pryglene forud. »Du får dem jo alligevel,« sagde læreren hver gang. En ny elev klagede over, at han ikke kunne finde ud af sin lektie. »Har du heller ikke fundet ind i den?« sagde læreren og tærskede løs på den arme dreng. Til gengæld var drengene rå og gjorde lærerne alt det onde, de kunne. Kun professor Worm havde de stor respekt for. Han døde 1830 og blev begravet på Klosterkirkegården tæt ved sin gamle skole. I 1836 rejste hans forhenværende disciple en mindestøtte med indskriften: *Optimo magistro discipulorum pietas*. Det betyder, frit oversat: Til den udmærkede lærer fra pietetsfulde elever.

Om Worms efterfølger – Niels Vinding Dorph – siger

Moesgård ved Århus

Barritskov ved Vejle fjord

Schmidts biograf kun, at han stod eleverne ganske fjernt, og skolen forfaldt mere og mere.

Det ville være uretfærdigt at lade de par ord om Dorph gøre fyldest her. Han var et fintførende, vidtspændende menneske, der vandt sig gode venner overalt – Blicher, Oehlenschläger, biskop Mynster, ministeren Hall og flere. Da han på grund af »brystsvaghed« tog sin afsked som rektor 1833, virkede han i 25 år som en flittig skribent, oversatte værker fra græsk og latin, oversatte skuespil til Det kongelige Teater, ja blev endog teatrets direktør 1856 efter J. L. Heiberg. Venlighed kunne dog ikke gøre det af for myndighed. Dybt skuffet trak han sig tilbage fra den vanskelige stilling og døde 1858.

Som latinskoledreng fik Mikkel først logi hos en skrædder. Der spiste han ved familiens bord sammen med skræddersvendene. Det syntes hans far var upassende for en godsforvaltersøn og anbragte ham derfor et andet sted hos mere passende bordfæller. Der boede han, til han blev dimitteret fra skolen.

Ludvig Schmidt drister sig til at sige om Mikkel, at han blev en vild og gal dreng sammen med ligesindede skolekammerater. I sin knappe fritid dyrkede han boldspil, svømning, skøjteløb, fodvandring. Det lyder nu ikke så voldsomt efter vort begreb. I ferierne drog han hjem til Barritskov, hvor hans fire søskende havde fået en huslærer, en seminarist. Engang skulle Mikkel skrive en latinsk stil til skolen i sin ferie, men ville hellere tumle sig ude i det fri. Huslæreren forbarmede sig over ham og skrev stilen ved hjælp af et leksikon og en grammatik. Han kendte ikke et eneste latinsk ord i forvejen. Mikkel tog mod det gode tilbud, og

da han havde afleveret stilen på skolen, sagde læreren: »Den er jo fejlfri! Den har du ikke selv skrevet!« Mikkel bedyrede, at den var skrevet hjemme på Barritskov, hvor han selv var den eneste, der kunne latin. Det måtte læreren bøje sig for. Den mærkeligt begavede seminarist blev aldrig andet end landsbylærer.

Med et godt vidnesbyrd fra rektor Dorph rejste Michael, som vi nu vil kalde ham, til universitetet i København, hvor han skulle tage sin studentereksamen. Der blev eksamen afholdt dengang. Han bestod. Blandt eksaminatorerne var selveste professor Oehlenschläger. Han overraskede de unge mennesker med tiltalen »mine herrer«. En sådan høflighed var de ikke vant til. Efter sine forældres ønske studerede Michael teologi. Godsforvalteren mente, at sønnen nok med tiden kunne få et af de embeder, som grev Scheel, ejeren af Barritskov og andre godser, havde kaldsret til.

Michael Schmidt følte ikke kald til at blive præst, og derfor trak det ud med hans studier. Derimod forsømte han ikke at more sig i hovedstaden. Sønnen skriver: »Den unge, smukke student med det lyskrøllede hår og det lystige humør var afholdt og søgt i mange selskaber.« Han var et ivrigt medlem af det militære studenterkorps og avancerede til sergent. Den militærglade Frederik VI overværede tit korpsets eksercits og manøvrer på fælleden. Kongen var en udmærket rytter trods sine henved 70 år. Andet huskede Schmidt tilsyneladende ikke om landsfaderen.

I ferierne rejste studenten hjem til Barritskov. Dengang var det lettest at tage en vogn til Kalundborg, derfra med »smakken« til Århus, igen en vogn sydpå. I reglen var der flere studenter sammen på ferierejse. Sejlturen kunne vare

i nogle dage, hvis der var vindstille. Så fordrev de tiden med sang, dans, kortspil og andre løjer. En dag sad en student på dækket og fiskede, mens fire andre spillede kort i kahytten. De så snøren hænge ned forbi en åben luge og fandt på at nappe i den. Fiskeren troede, der var bid, og trak til. Det gentog sig gang på gang. En af studenterne blev sendt op på dækket for at spørge, hvordan det gik med fangsten. »Jo,« sagde den skuffede fisker, »de bider stadigvæk, men slipper af krogen, inden jeg får dem halet op.«

På Barritskov var der liv og lystighed i ferierne. Michael og hans søskende morede sig med anden ungdom i deres hjem. Den ældste søster var nu gift med præsten R. H. Bøttger i Barrit, og som stud. theol. måtte Michael vise sin formåen på svogerens prædikestol. Det blev til meget korte prædikener. Da Bøttger spurgte en lun, gammel bonde, hvad han mente om en sådan prædiken, sagde han: »Åh, jo, Michael Schmidt kunne blive god til vinterpræst, når kirken er kold, og folk sidder og længes efter at slippe ud igen.«

I sin skovrige hjemegn var Michael Schmidt tidlig begyndt at gå på jagt. Den lyst fik endnu mere næring under nogle feriebesøg på Sindinggård ved Herning. Der følte han sig hjemme hos sin faster Ida Hedevig Cecilie Schmidt og hendes mand Søren Fjelstrup – »Hedekongen« eller »Den gamle på Sindinggård«, som var hans kendingsnavne. Michael Schmidt kunne frit strejfe omkring med bøsse og hund i de dengang uberørte hedestrøg, hvor han sjældent traf mennesker. En dag traf han en hedebonde og spurgte, hvad præsten i sognet hed. »De' ve' a et',« sagde bonden tøvende. »Hvad kalder I ham da?« spurgte Michael. »Hva'

vi kårder ham? A ve' nok, te nouen kårder ham Theilade, men om han osse hæe en rigti navn, de' ve' a et'.« Mere fik Michael ikke ud af den ordknappe bonde.

Søren Fjelstrup var kendt som en virksom landmand, også landskendt som skribent og politiker, blandt andet medlem af Viborg Stænderforsamling. Sindinggård var et selskabeligt, gæstfrit hjem. Blicher kom på besøg og deltog undertiden i gårdens jagtpartier om efteråret. Hans yndlingsdatter, Malvina, lærte husholdning der, før hun blev gift 1838. Digterens lidt digterisk begavede søn, Jens Frederik, var huslærer på Sindinggård en kort tid, dog længe nok til at blive forlovet med datteren Wilhelmine Cecilie Fjelstrup. I den anledning gav Blicher hende en ring med følgende vers:

Hvad var Livet uden Kjærlighed!
Elsk af Hjertet, elsk med Trofasthed!
Elsk min Søn, saa elsker du og mig,
Kjærlighedens Fader signe ham og dig!

Jens Frederik blev gift med Wilhelmine kort efter Blichers død 1848. Under sine besøg på Sindinggård traf Michael Schmidt næppe digteren selv, ellers var det nok blevet meddelt i biografien, men hans jagtlyst tog til. Han tænkte på at opgive teologien og blive skytte på en herregård, derefter skovrider. Blicher havde som bekendt fantaseret om noget lignende i sin Randlevtid. Ingen af dem vovede springet, men begge var og blev de for bestandig udprægede fri-luftsnaturer.

Ni års studier ved universitetet gjorde Michael Schmidt til cand. theol. med 2. karakter i sommeren 1842. Efter den

anstrengelse hvilede han sig ud hjemme på Barritskov en rum tid, hvor han blandt andet hjalp sin mor med at fremstille hendes nyttige »Huusholdningsbog«. Det var ingen levevej for ham. Et års tid forsøgte han sig derfor som huslærer på Fyn, et halvt år som lærer ved det lærde institut i Fredericia for endelig at gro fast ved latinskolen i Horsens fra januar 1847. Hans fag blev matematik og fysik, i nogle få år også gymnastik. Man skulle synes, disse videnskaber, der var ringeagtede dengang, lå en teologisk kandidat fjernt. Ikke desto mindre udgav han efterhånden tre lærebøger: »De algebraiske Functioner«, »Plantrigonometri« og en »Regnebog« med tilhørende »Faciter«. Det blev al hans litterære indsats bortset fra moderens husholdningsbog.

I DE urolige martsdage 1848 øvede Michael Schmidt som ung adjunkt en bedrift, biografien ikke omtaler, men som vi kender andetsteds fra. Det forlød, at nogle tusinde Rendsborgslaver var sluppet løs og drog hærgende og brændende nordpå for at lægge Jylland øde. De rygter satte Horsens by på den anden ende. Behjertede mænd ville forsvare hus og hjem, kvinder og børn til sidste blodsdråbe. De væbnede sig med gamle bøsser, med allehånde stik- og hugvåben. Da Horsens ikke var befæstet, byggede man to skanser ved Rødebro, der førte over Bygholm å, én skanse på hver side af landevejen. Der ville man standse slavehærens angreb. Det faldt åbenbart ikke nogen ind, at de mangfoldige fjender kunne løbe udenom og slippe over åen andetsteds. Rygterne bredte sig fra time til time ad usporlige veje. Nu havde slaverne angrebet Vejle. Nu blev der kæmpet i byens gader. Kvinderne udmærkede sig ikke mindst ved brugen af økser og brødknive. Nu stod hele Vejle i flammer. Nogen havde set røgmasser stige op mod himlen.

Da blev Michael Schmidt dagens mand i Horsens. Han ville sætte liv og lemmer i vove for at skaffe nøje underretning om slavernes fremrykning. Han ville udspejle dem til hest. Han gik vel ud fra, at slaverne kæmpede til fods, så en mand med en hest under sig nok var i salveten, hvis det kneb. Købmand Ingwersen for enden af Søndergade over mod Hestedam stillede sin ridehest, en hurtigløber, til rådighed. En unavngiven enke efter et hæderligt medlem af byens gamle borgervæbning overlod Schmidt en velskabt sabel, der aldrig før havde drukket blod og derfor kunne anses for at være tørstig. Den tapre adjunkt red sønder på ad landevejen, som var en vis person i hælene på

ham. Folk kunne følge ham med øjnene, til han forsvandt over Torsted bakke. Og nu ventede man i spænding og med skanserne besat på Schmidts hjemkomst fra det farefulde ridt. Det tog syv lange og syv brede, som Blicher ville have sagt, inden rytteren viste sig igen på den skummende hest. Han meddelte, at Vejle lå uberørt, og folk sydpå vidste det samme om Kolding. Der var ingen slaver undervejs. Det hele var blind alarm, men krigen med de slesvigholstenske oprørere var i fuld gang. Sådant forløb den meget omtalte slavekrig i Horsens nogenlunde som andre steder i Jylland.

Da Michael Schmidt blev adjunkt, lå skolen endnu på sin oprindelige plads yderst i Borgegade. En ny skolebygning, opført på hjørnet af Sundvejen og Havnevejen, afløste 1857 den gamle, der i en årrække blev Ludvig Schmidts barndomshjem. Den beskrives af en noget ældre discipel således: »Latinskolen havde været kloster og lå ved den gamle, forfaldne, ubrugte Klosterkirke. I fire længer med kvist lå skolen uhyre stemningsfuldt og hyggeligt med facade ud til den gamle kirkegård, der igen lå i gammeldags middelalderlige omgivelser, Borgegade med sidegader: Fugholm, ved hvis ende, Fugholmsbro, fjordfiskerne helt ude fra Endelave – klinge, linge, ling, der er to'sk ved Fugholmsbro – lagde til, og Badstuegade, kort sagt noget af det ældste Horsens. Skolen havde tykke mure, gulv med gamle, brede stenfliser i forhallen ind til rektorboligen, og var omgivet af prægtige linde.« – Ludvig Schmidt skriver, at den nordlige fløj havde været skole, den sydlige rektorbolig, den vestlige ud mod kirkegården delt mellem skole og rektor, en østlig fløj ud mod Havneallé var nedbrudt.

Michael Schmidt blev gift 11. august 1852 med Mathilde Borberg, datter af en tobaksfabrikant i Horsens. Hun var elleve år yngre end sin mand og fødte ham tre sønner, Ludvig 1853, Axel 1855 og Alfred 1858. Den første, historikeren, gik i sin fars spor som adjunkt ved skolen i Horsens, den anden blev grosserer i København, den tredie var tegneren Alfred Schmidt. Biografien meddeler, at Schmidt egentlig kun blev udsat for to alvorlige sorger i tidens løb, hans kone døde ret uventet 1892, og han blev ikke udnævnt til overlærer ved skolen. Et ridderkors slukkede dog den sidste sorg, da han i en alder af 75 år tog sin afsked som adjunkt ved skolen. Han var alle dage en kongetro mand med rod i enevældens tid; han beundrede Estrup og hånede venstrepartiet i firsernes politiske kampår. Det slog dog ikke hans personlige venskabsforhold til et par venstremænd i stykker.

Ludvig Schmidt priser sin far som en friluftsmænd. Han foretog gerne lange fodture i omegnen af Horsens. Selv da han var over de 70, kunne han gå flere mil i træk. Sønnen beundrede hans spændstighed og udholdenhed, hans kraftige konstitution. Det var egentlig ikke naturskønhed, der drog ham, men den friske luft og dyrenes liv, især fuglenes. Skønt han nok havde sans for musik og i sin ungdom havde spillet violin, var fuglesang den skønneste musik af alle for ham. Han kunne skelne hver enkelt fugls stemme. Den tørre, saglige historiker bliver for en gangs skyld lyrisk og betegner det som et under, at under faderens sidste sygdom i foråret 1899 havde en solsort slået sig ned i et træ tæt uden for hans sovekammervindue, hvor den sang daglig og vedholdende endnu den nat, han døde kl. 2.

Olof Worm

Niels Vinding Dorph

Schmidts forhold til kollegerne ved skolen var altid godt, siger sønnen. Hans gode humør, ligefremhed og omgængelighed bidrog til at skabe et udmærket sammenhold mellem lærerne. Hans undervisning hævdede sig ikke over det almindelige, men hans personlige egenskaber var skyld i, at så godt som alle eleverne mindedes ham med hengivenhed, ja undertiden med begejstring. Han nærede kærlighed til ungdommen og var fuldstændig fri for pedanteri og skolestøv, hvad kun få lærere kan rose sig af, bekender sønnen, der unægtelig selv var noget pedantisk.

Som enkemand boede Gamle Schmidt hos Unge Schmidt fra 1892 til sin død. Han gik dagligt ture i Bygholms have, i Sundmarken eller ved Nørrestrand. Han var en grundig avislæser, men interesserede sig ikke for digtning. Kun en bog, der handlede om naturen, gav han sig en sjælden gang i lag med. Derimod spillede han gerne whist eller l'hombre, når det bød sig. Han var åndsfrisk til det sidste, og da han lå til sengs nogle dage før sin død, læste sønnen op for ham af general Holtens lige udkomne erindringer, der vakte opsigt ved mere eller mindre sandfærdige historier om Frederik VII. Schmidt huskede flere af bogens personer fra sin ungdom i København og ville gerne tale om dem. Den sidste nat, han levede, den 11. juni 1899, sagde han til sønnen og svigerdatteren, der stod ved hans seng: »I kommer ikke i seng i nat.« Kort efter døde han stille og rolig – 84 år gammel.

Så smukt et billede tegner Ludvig Schmidt af sin far. Sådan skulle »Gamle Schmidt« mindes af efterslægten. Shakespeareforskeren V. Østerberg – en meget vidende og meget kyndig mand – må vi også lytte til i skyldig ærbødighed.

Han havde været Schmidts elev og en kort tid hans kollega som adjunkt i Horsens. Østerberg var en habil lejlighedsdigter og skrev en festsang til Schmidts 80-års dag, 1895, da latinskolens lærere fejrede deres gamle kollega ved en køretur til det smukke Bjerrelide og en fest bagefter i Carolinelund. Festsangen hævder, at der er en modsætning mellem »Jylland mellem tvende Have« med den »dejlige fri Natur« og den »høje Skole, kaldt den sorte, rejst paa fjern og fremmed Grund«. Sangen slutter med følgende tre vers:

Men om dette end er faktisk,
Vel! Vi har dog gamle Schmidt.
Han har vist os, hvordan praktisk
Liv og Skole holder Trit,
Hvor man, Adjunkt i Sind og Skind,
Lister selve Livet, Livet i Skolen ind.

Thi skønt selv latinsk dresseret,
Ven af klassisk Aandskultur,
Er han som en inkarneret
Frisk og hjemlig jydsk Natur,
Friluftsjunkt fra Top til Taa,
Fostret af alt, hvad Jylland, Jylland byder paa.

Altsaa er for os Adjunker
Mandens Færd en Rettesnor.
Alt hvad frisk og stærkt og ungt er,
Spirer frodigt i hans Spor.
Derfor et Vel mødt! i vor Kreds,
Friluftsjunkternes Nestor, Nestor paa femte Snæs.

FORFATTEREN af dette skrift har haft Ludvig Schmidt til lærer i historie, V. Østerberg i engelsk. Han står i taknemlighedsgæld til dem begge to, men når man er kommet til skelsår og alder, godtager man ikke uden videre en søns velmente skildring af sin far eller en kollegas lovprisning i en festsang. Hvis Gamle Schmidt kun havde udmærket sig ved friskhed og omgængelighed, gjorde han sig ikke fortjent til at blive berømt. Der skal mere til. Vi går ham derfor nærmere på klingen og efterforsker, hvordan han »listede selve livet i skolen ind«. En livagtig underretning gives i Fastrupbogen »Klaps«, et højst mærkværdigt erindringsværk af pastor emeritus C. Knudsen, der til motto for sit skrift bruger en latinsk sentens og til oplysning for ukyndige også bringer en kortfattet dansk oversættelse: »Af børn og gale folk skal man høre sandheden.« En pastor emeritus kan ikke være et barn. Han regner sig altså til »gale« folk – med rette eller urette skal være usagt. I 1850'erne var C. Knudsen discipel i Horsens latinskole, og det beretter han mangt og meget om. Her stifter vi også bekendtskab med Schmidt, skønt navnet hensynsfuldt nok ikke nævnes. Manden er dog ikke til at tage fejl af.

Når det ifølge timetabellen gjaldt matematik, blev mindst den første halve time drevet hen med løjer og fjas. Endelig forkyndte Schmidt med tordenrøst: »Lad det nu være nok! Hvad har vi til i dag?« En elev kom op til den sorte tavle, og der tegnede han to trekanter, der gjorde fordring på at være ligedannede, en omstændighed, der skulle bevises. Og så kunne der udspinde sig følgende samtale.

Disciplen: »Når man gør det og det, så tror jeg nok, man må sige, trekanterne ... « – Læreren: »Tror, hi-hi! Han tror!

Åh, nej« (spytter foragteligt ned på gulvet), »i matematik tror man ikke, er der nogen, der vil have ham til at tro, er det bare for at bilde ham noget ind. I matematik ved man – eller han ved måske ikke noget?« – Disciplen tier. – Læreren: »Nok, *nul*, gå han hjem og læg sig! Den næste!« – Den næste discipel: »Når man gør sådan og sådan, kan enhver let se, at de to trekanter ...« – Læreren: »Enhver let se! Hi-hi! Da ser jeg ikke rettere, end at den ene trekant er kalveknæet, den anden hjulbenet, de to kan, pokker ta' me, da ikke være ligedannede!« – Disciplen: »Jamen –« – Læreren: »Bevis, bevis! Nå, han kan ikke, væk med ham, det bæst! Nok, *nul*, næste!« – Den næste discipel tier. – Læreren: »Nå, han siger ikke noget, ikke et kvæk. Ja, den der sover, synder ikke, og den der tier, forsnækker sig ikke. Men ikke al tavshed er guld. Nå, bliver det til noget? Nå ikke! Sig mig, er det ikke ham, hvem degnen i skolen hjemme på landet lærte at sige »en *noll*«? Nu skal jeg skrive ham *en noll*, så bred og rund, at han aldrig har set magen, oven i købet med en prik i. – Hvad skal man nu gøre og gribe til med de asener? Nu ved jeg, hvad jeg vil gøre! Lad mig også engang tro for jer allesammen! Jeg tror, Gud døde mig! at sådanne kamelhalse kan have godt af nogle bank! Bannk' skal de ha'e, nummer 1, hit, næste hit!« Rækken igennem, lige fra duksen til fuksen, begge inklusive, op til katederet og der modtage en klingende én på kassen, siden af baghovedet, hvor den ingen skade kunne gøre.

En anden dag stod en af klassen oppe ved den store tavle. Læreren forlangte, at han skulle skrive tallet »to millioner, tolv hundrede tredive tusind, elleve hundrede otte og firs og

tolv« – Værsgod! – Men om forladelse! Det kunne den ene efter den anden af disciplene ikke finde ud af. Læreren udbrød i klynk og klage: »Nu har de regnet og regnet dag ud og dag ind, det ene år med det andet, Herren alene ved, i hvor mange år, og hvor mange år der endnu står tilbage.« – Men klagesangen forstummede, og på én gang rejste læreren sig i hele sin magtfylde, viste kløerne og fortsatte: »Og nu er de asener omsider, langt om længe, kommet så vidt, at de, Gud døde mig! ikke engang kan skrive tal. De har da ærligt fortjent en forsvarlig omgang lussinger.« Og så faldt lussingerne, klask, klask, på dukse- og fuksehoveder – på alle uden forskel. Eksekutionen virkede vækkende, efterhånden gik det op for flere, at opgaven egentlig kunne løses uden hekseri; den og dens løsning – 3231200 – glemtes aldrig, men bevarede i løjerlig ihukommelse.

Samme lærer kunne også betro sin klasse, at de var så umulige i matematik, at de ikke ville blive færdige med skolen, før de selv var gift og hjemfarne og havde sønner i nederste klasse. De skulle »Gud døde mig« se at blive gift med en jordemoder og indtage det økonomisk fordelagtige ærestrin som jordemodermand, prinsgemal til en madam Stork.

Hverken lærerens eller disciplenes negative standpunkt i matematik havde dog nogen alvorlige følger, påstår »Klaps«. Det havde ikke spor af betydning for opflytning fra en lavere klasse til en højere. Rektor var klassisk filolog og uden begreb om, forståelse af og interesse for matematik.

Schmidt var jæger og friluftsmænd om en hals og foragtede alle bøger undtagen de matematiske, som dog indeholdt sandheder og beviser. Alt andet trykt var løgn og

tant, elendigt opspind af forløbne litterater, og jo ældre de var, desto mere krønikeagtige og upålidelige. Han belærte disciplene om, at uhyre kapitaler lå bundne i bøger og bog-samlinger, omtrent det dårligste papir, man kunne sætte penge i. Ganske vist åd bøger ingen brød, men de indtog plads, og de ville have klæder på, altså indbindes. Bøger var kun til at pynte og skilte med. De forrentede sig lige så lidt som Ægyptens pyramider, der rugede over afsjælede mumier ligesom bøgerne over døde tanker og meninger.

Da han engang korsede sig over klassens dumhed, udbrød han: »Man kunne, Gud døde mig, fristes til at ønske, man var gal for at få lov til at opholde sig på anstalten ved Århus i de naturskønne omgivelser.« Hans humor var i nær familie med den galgenhumor, aristokraterne viste i rædselsperioden under den franske revolution. Ved smitte (hentydning til navnet Schmidt) overførtes samme arrogante, ukristelige sindelag også på de ældre disciple i skolen. Ikke just her, men året efter i København krævede denne sørgeligt oprevne sindstilstand, dette negative standpunkt, sit offer, idet årets – og skolens – bedste dimittend efter at have bestået filosofikum med udmærkelse gjorde sine forældre og søskende den sorg endnu et godt stykke under tyveårsalderen at skyde sig en kugle gennem hovedet.

Her må man tage sig til hovedet. Mon ikke forfatteren af »Klaps« løber løbsk i sit had? Hvorfor skød den begavede student sig først et helt år efter, han var sluppet ud af Schmidts fordærvelige kløer? Det havde set mere forståeligt ud, hvis ulykken var sket allerede i Horsens. Skønt forfatterens omtale af Schmidt vidner om åbenlys uvilje, kan man ikke se bort fra de drastiske optrin i klassen og gengivelsen

af nogle sproglige uhyrligheder. En pastor emeritus kunne næppe få sig selv til at skrive helt hen i vejret. Mere besindige forfattere stemmer også nogenlunde overens med ham.

Den meget ansete grundtvigske præst og forfatter Otto Møller i Gylling blev student fra skolen i Horsens 1852. Han siger, at lærerne der ikke var meget værd med undtagelse af den smukke M. R. Schmidt. Han brød sig dog om disciplene; der var noget menneskeligt ved ham, om han end af og til gjorde sig gal som en tysker og spyttede til alle sider af raseri.

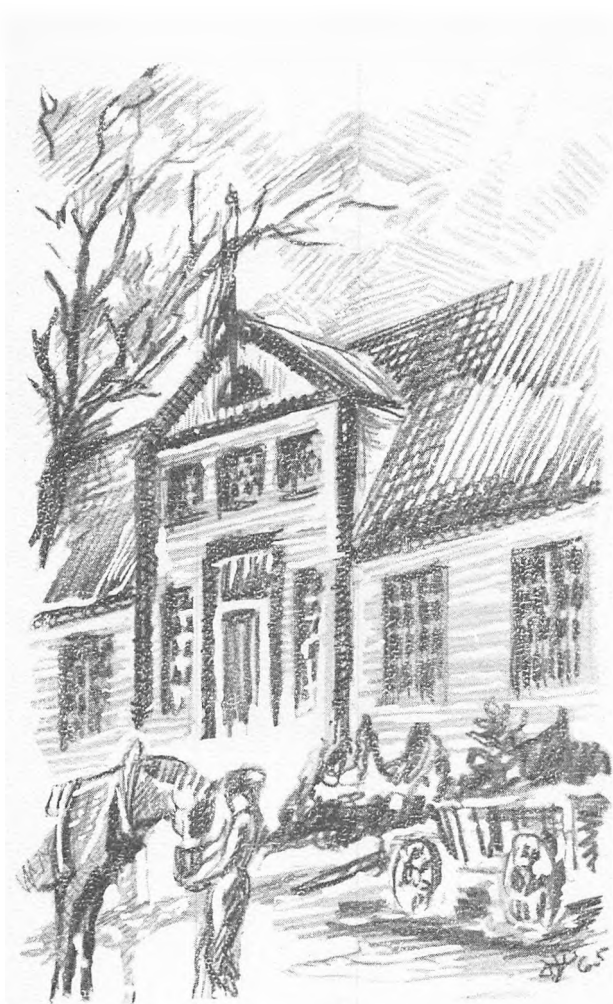
I C. P. Clausens bog »Horsens Statsskole 1532–1932« er maleren og tegneren Alfred Schmidt mere åbenhjertig end broderen Ludvig i omtalen af deres far. Alfred var latinskoleelev, til han blev henvend fjorten år. Det viste sig, at hans evner ikke lå for studeringer, og derfor slap han ud af klemmen. Selv tilstår han, at han jævnlig var blandt de syndere, der hver lørdag skulle stå til regnskab for ugens bedrifter hos rektor, hvor de hentede sig en omgang med spanskroret, i mildere tilfælde en røffel. Engang sagde rektor med patos til ham: »Alfred, du læger og fjaser for meget. Bliv som din broder Lodvig, han gør sine forældre glæde, du gør dem idel sorg.« Om faderen siger Alfred: Han var i grunden den eneste lærer, som drengene holdt af, ikke fordi han ikke pryglede og tordnede: »Kom hit, dit asen, at jeg kan smøre dit bæst!« Men han var en mand med lune, kunne spøge med drengene, og inderst inde holdt de af ham. Om sin bror Ludvig siger Alfred Schmidt: »Han var et mønster på en flittig og eksemplarisk elev.«

Overlægen ved Nakkebølle Sanatorium, Otto Helms, også kendt som ornitolog, var en apotekersøn fra Horsens og

blev dimitteret fra skolen 1883. Han mener, at Schmidt som pædagog var langt forud for sin tid, han kunne f. eks. sige: »Jeg vil ikke høre de asensbæster i det, som står i bogen, det kan de naturligtvis, jeg vil lære jer noget, som ikke står i bogen.« Han fulgte princippet og lærte os adskillige gode ting, men unægtelig gav det bedrøvelige resultater til eksamen. Han var en venlig og flink mand, men umådelig hidsig, og fremkom i denne tilstand med meget barokke udtalelser, af hvilke nogle er gået over i litteraturen.

Det er ikke lykkedes forfatteren, ego, at efterspore disse »litterære« udtalelser, men Helms meddeler andre udbrud, der i og for sig er talende nok. – »Det må være grinagtigt at være så dum bare i to minutter.« – Eller når han blev rigtig vred, og årerne svulmede i hans pande: »At ikke jorden åbner sig og opsluger de asensbæster, at ikke Himlens ild falder ned og fortærer dem.« – Eller: »Jeg skal tampe de asensbæster, så folk kommer rendende helt fra Skanderborg og spørger, hvad det er for et allerhovedes spektakel.«

Filologen Gudmund Schütte fra Bygholm blev dimitteret 1889 og meddeler: M. R. Schmidt – kaldet »Mikkel« – var smuk at se på, rank og spændstig som en officer. Hans timer var fulde af pudsigheder, men han var umulig som matematiklærer. Og som han kunne skælde ud! Han plejede, når han kom ind i klassen, at smælde med spanskkrøret i katederet, så det knaldede, og at tordne: »Jeg skal tampe det asens pak, så længe jeg kan røre mig!« hvorpå han gjorde en kunstpause og fortsatte med et lunt, underfundigt blink i øjet og rigtig nydende hver stavelse: »Og jeg kan sgu røre mig længe.« – Hans stående formular, når man skulle have en omgang prygl, var: »Kom herop, dit Satans

Sindinggård ved Herning

Ludvig Frederik Schmidt

forbandede asen, at jeg kan smøre dig!« Det var dog ikke stort andet end mundsvejr. Han var vist i grunden hjertens god.

Til sidst må vi høre dommer J. P. Rosenmeier, Hobro: Gamle Schmidts søn, Ludvig Schmidt, var efter min erindring fra 1880'erne en ung, smuk mand og en interesseret og dygtig lærer. I de første år fulgte han i sin fars spor og uddelte nogle frygtelige dragter prygl. En dag havde vi Ludvig Schmidt i klassen ved siden af hans fars, hvorfra vi kunne høre bulder og råb. Det generede »Unge Schmidt«, som under det værste uvejr trak sig om bag den sorte tavle. Der kom bud fra »Gamle Schmidt« om at låne vor klasses pegepind. Bagefter hørte jeg, at han havde slået deres egen pegepind i stykker på en discipel. – »Unge Schmidt« var temmelig nervøs. Han plejede at sidde og stirre ud af vinduet en stund, inden han uddelte en dragt prygl, medens hans hoved foretog nogle nervøse ryk til siden.

Som nævnt før har forfatteren af dette skrift selv haft Ludvig Schmidt som lærer i historie. Han var ganske vist noget nervøs, noget pedantisk, men havde fuldstændig afskaffet pryglemetoden, uddelte ikke engang en kontant lussing. Hans undervisning var klar og grundig, men ikke beåndet. Som skolebogs-forfatter gjorde han en betydelig indsats. Han var en stuelærd mand.

Om Michael Roedsted Schmidt kan man efter manges vidnesbyrd fastslå, at han ikke kom på sin rette hylde her i livet. Han var teolog, men uegnet til præst, også til lærer i matematik, skønt han heller ingen interesse nærrede for andre fag. Det var hans ubændige livskraft, hans fantasifulde sprogløst, også nogle gode menneskelige egen-

skaber, der skabte hans ry, så han fordunklede samtlige kolleger og rektorer i sine treogfyrre virkeår ved latinskolen i Horsens. Han blev en sagnomspunden skikkelse og fortjener derfor dette mindeskrift – på godt og ondt, kan man vel sige.

Sigurd Elkjær: Horsensadjunkten Michael Roedsted Schmidt og noget om hans slægt er udsendt til julen 1965 som privattryk. Tegninger af Herluf V. Petersen. Klichéer fra Horsens Kliché anstalt A/S. Trykt på Micha offsetpapir fra C. C. Winthers eftf. Bogen er sat med Intertype Garamond. Tilrettelagt i samarbejde med Niels Andersen. Trykt i Horsens Bogtrykkeri ved Axel Sørensen. Bogen, der er trykt i 700 eksemplarer, kommer ikke i boghandelen. Dette eksemplar er nr.

262

